

Література:

1. Sente Z. Conceptualising State of Emergency, Constitutional Crisis Management and Their Rule-of-Law Requirements. *European Journal of Risk Regulation*. 2025. Vol. 16, No. 2. P. 374–387.
2. Tushnet M. The Political Constitution of Emergency Powers: Parliamentary and Separation-of-Powers Regulation. *International Journal of Law in Context*. 2007. Vol. 3, No. 4. P. 275–299.
3. European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). *Rule of Law Checklist*. CDL-AD(2016)007. Council of Europe, 2016.
4. Кучук А. М., Кучук Д. Г. Конституційна демократія за екстраординарних умов: доктринальний вимір і роль суду. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2025. Т. 1, № 91. С. 196–201.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-669-0-36>

**ІНСТИТУЦІЙНИЙ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ВИМІРИ
АРХІТЕКТУРИ БЕЗПЕКИ**

**INSTITUTIONAL AND INTERNATIONAL-LEGAL DIMENSIONS
OF THE SECURITY ARCHITECTURE**

Pusan M. Yu.

*PhD student, Scientific
and Organizational Department,
Military Institute of Taras Shevchenko
National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine*

Пусан М. Ю.

*ад'юнкт (штатний) науково-
організаційного відділу,
Військовий інститут Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Дослідження інституційних та міжнародно-правових елементів наявної договірної архітектури загальноєвропейської системи колективної безпеки (далі – архітектура безпеки) має важливе значення для оцінювання її ефективності та спроможності виконувати свої базові функції, а також для визначення науково обґрунтованих підходів до її оновлення [1]. Актуальність цього питання зумовлена трансформацією глобального та регіонального безпекового середовища, а також ескалацією конфліктів у загальноєвропейському регіоні, зокрема широкомасштабним вторгненням російської федерації в Україну,

військовими інтервенціями російської федерації у грузинські регіони Південної Осетії й Абхазії, у Придністровський регіон Молдови, а також вірмено-азербайджанським протистоянням навколо Нагірного Карабаху. Зазначені процеси відбуваються на тлі нестабільного балансу сил і відсутності стійкого загальноєвропейського безпекового порядку.

У цьому контексті архітектуру безпеки доцільно аналізувати у двох ключових вимірах: інституційному та міжнародно-правовому. Такий підхід може бути співвіднесений із сучасними науковими концепціями європейської архітектури безпеки, у межах якої архітектура безпеки розглядається як складова ширшої моделі забезпечення стабільності та мирного порядку у загальноєвропейському безпековому просторі [2]. Відповідно, архітектура безпеки розглядається як багатоскладова система, що інтегрує політичні, інституційні та міжнародно-правові елементи, а також охоплює пов'язаний із нею комплекс механізмів, інструментів і заходів забезпечення безпекової стабільності.

Інституційний вимір охоплює міжнародні безпекові організації та коаліційні об'єднання, які діють на глобальному й регіональному рівнях та формують організаційно-процедурну основу архітектури безпеки. До регіональних інституцій належать НАТО та ОДКБ, діяльність яких зосереджена в межах визначених зон відповідальності, тоді як глобальний рівень представлений ОБСЄ та ООН, що охоплюють ширший міжнародний простір і регулюють питання миру та безпеки світового масштабу. Окрім цього, інституційний вимір посилюється коаліційними ініціативами – Об'єднаними експедиційними силами, Люблінським трикутником, Вишеградською групою та Північним оборонним співробітництвом NORDEFSCO, які створюють додаткові формати оборонної взаємодії, сприяють поглибленню військово-політичної координації та підвищують адаптивність системи до сучасних викликів.

Міжнародно-правовий вимір охоплює систему міжнародних договорів, а також документів і домовленостей міжнародного характеру, які формують міжнародно-правову основу архітектури безпеки та регламентують взаємодію суб'єктів у сфері військово-безпекової діяльності, зокрема контролю над озброєннями та заходів зі зміцнення довіри. У його структурі доцільно виокремити два рівні регулювання – регіональний і глобальний.

На регіональному рівні центральне місце займають безпекові договори та домовленості, зона дії яких обмежена загальноєвропейським регіоном. До основних елементів цього рівня належать Договір про звичайні збройні сили в Європі 1990 р. та його допоміжні угоди (зокрема Будапештська та Ташкентська угоди, Угода про флангові обмеження та інші пов'язані документи), Віденський

документ про заходи зміцнення довіри і безпеки 2011 р., Договір з відкритого неба 1992 р. та двосторонні угоди України з сусідніми державами [4–5].

На глобальному рівні центральне місце займають міжнародні договори універсального характеру, дія яких виходить за межі окремого регіону. До них належать основоположні документи – Гельсінський заключний акт 1975 р. та Хартія Парижа 1990 р., оскільки мають універсальний характер і визначають засадничі принципи функціонування загальноєвропейського безпекового простору, а також міжнародні договори у сфері ядерного, хімічного, біологічного та невибіркового озброєння, договори щодо космічної діяльності й міжнародної торгівлі озброєнням. На відміну від регіональних режимів контролю, ці документи не мають чітко визначених географічних меж та охоплюють ширше коло учасників, включно з позарегіональними суб'єктами, участь яких істотно впливає на стан безпеки в Європі.

Таким чином, архітектура безпеки формується у взаємодії інституційного та міжнародно-правового вимірів, які визначають відповідно організаційні та нормативні засади її функціонування. Інституційний вимір забезпечує координацію діяльності міжнародних безпекових суб'єктів, тоді як міжнародно-правовий вимір встановлює правові рамки, механізми та інструменти безпекової взаємодії. Їх поєднання формує цілісну договірно-інституційну архітектуру, що є визначальною для забезпечення стабільності та функціональної цілісності загальноєвропейського безпекового простору.

Література:

1. Горovenko С. А. Формування системи «договірної безпеки» України як складова сучасної архітектури міжнародного миру й безпеки євроатлантичного регіону. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 756–760. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/303797/295816> (дата звернення 01.04. 2026).
2. Arnold E., Dolzikhova D. The Future of the Euro-Atlantic Security Architecture. Royal United Services Institute. 2025. URL: <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/insights-papers/future-euro-atlantic-security-architecture> (Last accessed: 01.04.2026).
3. Chronology: Conventional Forces in Europe Treaty. Federation of American Scientists : website. URL: <https://nuke.fas.org/control/cfe/chron.htm> (Last accessed: 01.04.2026).
4. Introduction: CFE – Conventional Forces in Europe Treaty. Federation of American Scientists : website. URL: <https://nuke.fas.org/control/cfe/intro.htm> (Last accessed: 01.04.2026).

5. Гудзь А. М. Ефективність застосування в кризових ситуаціях Віденського документа 2011 року про заходи зміцнення довіри та безпеки (на прикладі України) *Наука і оборона*. 2022. № 1. С. 16–20. DOI: <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2022-18-1-16-20>.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-669-0-37>

**MODERN INTERNATIONAL CONFLICT AS AN INDICATOR
OF THE TRANSFORMATION
OF THE WORLD POLITICAL ORDER**

**СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ КОНФЛІКТИ
ЯК ІНДИКАТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОГО
ПОЛІТИЧНОГО ПОРЯДКУ**

Sviderska O. I.

*Candidate of Political Sciences,
Professor,
Military Institute of Taras Shevchenko
National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine*

Свідерська О. І.

*кандидат політичних наук,
професор,
Військовий інститут Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Сучасна система міжнародних відносин переживає період глибоких трансформацій, які проявляються у зростанні геополітичної конкуренції, посиленні конфліктності міжнародного середовища та зміні структури глобального політичного порядку. Події XXI століття показують, що сформована після завершення холодної війни модель міжнародних відносин поступово втрачає свою стабільність, а міжнародна система перебуває у стані переходу до нової конфігурації глобального управління. Важливим індикатором цих змін є сучасні міжнародні конфлікти, які відображають структурні суперечності між державами, міжнародними інституціями та різними центрами сили.

Світовий політичний порядок, який базувався на принципах поширення ліберально-демократичної моделі розвитку політичної системи, зміцнення ролі міжнародних інституцій, посилення глобальної економічної інтеграції та міжнародного права, перетворюється на багатополярну систему, яка супроводжується зростанням стратегічної невизначеності та посиленням геополітичної конкуренції між державами. Цьому також сприяє зростання економічного та політичного